

શ્રીરત્ન માર્થ સવારોર.

(એક રમુજ વારતા.)

ભાગ પેહેલો. (old)

સાવણી.

મદોન્નત બની, કહે મુજ સમા ન કોઈ;
ને ખાયલા, ડરાવી રહે મન મ્હોઈ.
કુનીઆમાં કોઈ, મળે માયાના જ્યારે;
વ્યસની કર્મ, કુડાં કરવાનાં ત્યારે.

મું બ ઈ

પારસી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં પા. ન.
ખંભાતાએ છાપ્યું છે.

સંવત ૧૯૨૬—સને ૧૯૭૩.

કિંમત બે આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

શુક્રમાંક

કિંમત

નામ

વર્ગાંક

વિધાપત્ર

અમદાવાદ
ગુજરાતી ગોપીરામ-સંગ્રહ

શરને માર્યે સવાસરે

સુચના

લોકોમાંથી ભૂતનો ભય ટાલવા, પીરના મંત્રજપી
 તથા એકવાર ભૂતનો લડકો થયો, અને હોલી-
 ભૂત ડાકણ ને ઘેરે હોલી થઈ. તથા એમ
 હુવે એ મહા દુષ્ટ પલીતાનો ભય ટળશે.
 જેવા પ્રમાણે, ભૂત ડાકણ તે જુદાં
 ધારણ કરતાં હોય, તેમ તેઓ ફરીથી, દ-
 ; અને લોકોને પીડાકારી થવા લાગ્યાં.
 િછ વાર એક ખરેખરા આગીઆ વૈતા
 મધીએ છીએ કે, જેથી એ પલીતાનાં
 ગાગે ને ભસમ થાય. આમંત્રથી જો
 માનેતો બીજવ પોઈજેમણી સાધીશું.

હો હ રો

મેં હું જાતકી બેશીઆ, ગુને ન જાતકા બાન;
ગુને બળધ ગુનની, મને મીલાયા તાન.

(ક વી ત.)

વસન કાળ કી રીત, પ્રીત ડાકણ સે કીની;
બોલે બોલ ફેલ બેણ, બાત કરત હે છની.—૧.

જૂત ભમત જગત મેં, પાણ ડાકણ કી બસી હારી;
મેસા કાજ સખીકી, બાત કરે મેં નઠારો.—૨.

નાત જાતકો બે, ઠણુ મનમેં નહો રા

કોઇ કહે મુખમે બેણ, ઉસકી મે નહો

પક્ષીત મેરો સરદાર, પ્રીતમ કર

ખીલાઉં સબ સ્વાહ, દેખત નજરે

શેરને માથે સવાસેરની વાર્તા.

એક દીવસે સવારમાં ઉઠીને ડ્રેસિંગ જતો હતો, તે વખતે પૂર્વમાંથી તરેવાર રંગોના પોશાક ધારણ કરી, સુરજ નીકળતો જોયો. તેના પ્રકાશથી ઠામેઠામ અંધ કારનો નાશ થઈ, સર્વ આનંદમય અને હસ્તુ હોય તેમ દેખાતું હતું. ચારે બાજુએ પંખીઓ ઇશ્વરની સ્તુતી કરતા હોય, તેમ ગાંતાં સંભલાતાં હતાં. હું તો જેમ જેમ આગલ ગયો, તેમ તેમ અલોકીક સીલા નજરે આવવા લાગી.

છેત્રી વારે હું એક સરસવતી મંદીર આગળ જઈ ચઢ્યો. પછી તેમાં હું પેઠો ને જોયું તો, ચારે બાજુએ કબાટોમાં, મોઠા મોઠા કવી પંડીતોગ્રૂપ સ્થપેલો જોયા. તેઓ સાથે થોડી વાત ચીત કરી, પછી તેની ખબરો વાંચવા તરફ મન ગયાથી, જે આજે જ કાગળો વાંચીને, ઉઠી ઉભો થતો હતો. તે વાસે બેઠેલા મીત્રે કહ્યું કે, તે આ ગ્રંથ, ત્યારે તે જે બોલે, ના બાઈ ત્યારે

તે મીત્રે તે વાંચ્યું; ને તે વાંચવાથી તે લખનાર કેવી
જાતનો માણસ છે, તેની સર્વોચ્ચ હકીકત કહી.

આજ કાલ પીઠારા જેવા મહા દુષ્ટ જીવમગારજ,
ઘોડે દીવસે ઘાડ પાડતા તે પણ તેમનો ત્રાસ ગયો;
પણ હાલમાં એક મહા દુષ્ટ પક્ષીત જગ્યો છે. કોઈ
તો મહા પરાક્રમી નીકલી પોતાની સાત પેઢી તારે;
પણ તેને તો પોતાની પંદર પેઢી તારી. કેમકે તેણે
નીચેની છ વાતોનું જળ લીધું હોય એમ દખાય છે.

૧—જે હું મારા જન્મારામાં સાચું બોલું તો મને
પ્રહમહત્યાનું પાપ.

૨—જે કોઈની નીંદા કર્યા વીના એક ઘડી જન-
પુ, તો મને રગે રગે પત નીકળજે.

૩—મારી માને પેટે પથર પડી, તેને ગાળો ન
ખવરાવું તો મને કોડ નીકળજે.

૪—વગર મેહેનતનો એવો એક ધંધો શોધ
હાડી, માથા ઉપર વાળ છે, તેટલા શત્રુ પેદા ન
મને કંઠમાળ નીકલે.

૫—પેઢેલી વાર જે કોની નિંદા કરો,

પણ છેલીવારે એકાએક વગર ભાડાનાં ઘરમાં હાથે પ
જે ઘરેણાં ન ગાલું તો મારે બાપ ઢેડ.

૬—મારી બેતા આકાશનાં તારા પાડે એવી પરા-
ક્રમી છે. પણ તેમનાં ગુણ ગાવા એ મારો ધર્મ નહોં;
માટે હું બીજા લોકોની જુડી નાં.

રાકમ તેઓ પાસે ન ગવરાવું તો અંતે વેરાગ ધારણ
કરવો.

હવે બીજું એકે સરઆતમાં ગલીય પત્રમાં જ્યા
રે લોકની નીંદા આવતી, ત્યારે કેટલાક બોકણે કરીને
તેમને પૈસા આપ્યા. તેથી તે મંદાન્મત થયું.

તે પછી જે ચસકો લાગ્યો તે કેમ જાય ? જે લો-
કોએ પૈસા આપી તેને આવો મદાન્મત થવા દીધો.
તેમના ઉપર અને જે લોકની તેણે રોજ નિંદા કરી,
તેમની આબરને હાથ લગાડ્યો, તોએ નથી બોલતા,
તે ઉપર મને અતીશે ક્રોધ ચડે છે. પણ બીજી તરફથી
જેતાં તે લોકોએ ઘણું સારું કર્યું હોય તેમ જણાય છે.
કેમકે નેત્રિશેનું એક દ્રષ્ટાંત સાંભળ.

એક હજમ હરો તેને એવી ટેવ પડી હતી કે, જે
તેની પાસે હજમત કરાવે તેની હજમત કરી રહા પ

છી, માથા ઉપર એક ટકોરો મારે. એક દિવસે એક વાણીઆની હુજમત કરી, ને પછી છેલ્લીવારે ટકોરો માર્યો, ત્યારે વણીકે કહ્યું કે ભાઈ ઠીક કર્યું. હવે મને ગમ્યું એમ કહીને એક રૂપીઆ આપ્યો. પેલો વાણીઆને કહ્યું, ને મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો. જાતે જોયું એ ટકોરો માર્યા હોત તો એ રૂપાયા મલત. કંઈ ફીકર નહીં. બીજીવાર કોઈની હુજમત કરવાની આવશે ત્યારે તેમ કરીશું. પછી એક દિવસે આરબની હુજમત કરવાની આવી. વાલંદે રોજના નીચમ પ્રમાણે હુજમત કરી, માથામાં એક ટકોરો લગાડ્યો. ત્યારે આરબે મહા કોપાયમાન થઈ કમરમાંથી તરવાર કાઢી વાળંદને મારી કે ફરી ટકોરો મારતો બંધ થયો. તેમ જોમણે તેને પૈસો આપ્યા છે; કે જે લોકોની તે નોંદા કરેછે પણ બોલતા નથી. તેમના જે-વું ઉપર કહેલી વાતમાંના વણીક જોવાછે, કે જોયી કોઈ ફીકરો ભાઈ પ્રાણ ખુવે.

વલી પલીતે જે લખ્યું છે, તે ઉપરથી મને એમ જણાયછે કે, તે લખનારના મનમાં એમ હોય કે, માથાને જોવા કોઈ નીચે નથી. માટે મારી, સાચો કોણ

હજો થશે. પણ તેમાં તેની મોટી ભુલ છે. આ મો-
ટી ફુનીઆમાં શેરને માથે સવાસેર ઘણાય મલી આ-
વે છે. તે રોજ રસ્તામાં અથડાતા નથી. પણ સાગ
આવે ગાળા નરમ કરે, ત્યારે ખબર પડે કે, હાથ
હાથે માથાનો મલ્યો ખસે. આ લખનાર તો હજી લં-
ગોટી રાખતો હશે, પણ તેનાં શત્રુતો એવા ઉભા થ-
યા છે કે, તેમને તો લંગોટી પણ ભારે પડે છે. ત્યારે તે
શું શત્રુ તેનાથી ઓછા નાગા ? ત્યારે મેં 'પુછ્યું' કે
તેનાં જેવા કોઈ નાગા નહીં હોય. ત્યારે મિત્રે કહ્યું
કે મુળથી તો નાગા નહીં ઢાંક્યા. પણ આ પક્ષીતે પ-
ક્ષીતો મુક્યો, એથી તેમનાં વચ્ચે ખલી ગયાં ને નાગા
થયાં. તેમાં તેઓનો વાંક નથી. આવા દુષ્ટ પક્ષીતનો
વાંક છે.

પ્રશ્ન—હે મિત્ર તેઓ તે પક્ષીત જેવું રૂપ પ્રારણ કરશે!

ઉત્તર—હા. હજારવાર કારણ કે થાય તેવા થઈએ,
તો જગમાં રહીએ.

પ્રશ્ન—ત્યારે એ પક્ષીતનો કોઈ કેમ ઉપાય નથી કરતો?

ઉત્તર—ભાઈ દારૂ એવો તો આર કરવા વનાં શત્રુ સા-
મે કેમ થવાય.

પ્રશ્ન—જ્યારે જીંદગી લોકોની નીંદા કરે છે, ત્યારે તેની સાંમે થતાં કેટલી વાર ?

ઉત્તર—ગમે તેવો હલકો, પણ શત્રુને તો મહા બળી-ઓ ધારવો. નહીતો અંતે હાર થાય. જેમ વડનું ઝાડ આકાશ સંઘાતે વાત કરવાની ધારણા કરે તો તેણે પ્રથમ બોંયમાં છુપી રીતે, પોતાનાં મુળ ઘણાં ઊંડા ગાલવા જોઈએ. વલી બીજું કેટલાક સારા માણસ છે, તે આવા દુષ્ટની સાંમે થવાને હરે છે.

પ્રશ્ન—એવા દુષ્ટને સજાએ પુગાડવા શા માટે દરવું ?

ઉત્તર—તમે હું નહોતો પણ બધા સરખા છે. જે બી-કણ હોય તે હરે પણ ખરા !

મારા વાંચવામાં પલીતનું વ્યાકરણ આવ્યું છે, પણ તેનાં ઉપર હડતાલ મારે એવું રમુજ વ્યાકરણ વાંચી સંભલાવું તે સંભલ.

જે પેસાની લાલચથી, બીજની નીંદા કરી ગુજરાત કરે છે, તેમને ગલીચ ખાડીનાં દડકાં કહે છે.

જે—આ દુનીઆનો સબંધ તોડાવી, તરફ સાથે સબંધ કરાવનાર સર્વ નામ, મોક્ષ કદી ન થવાય એ સબંધની પંદરમું વચન.

પૈસાની-એ ઘર ઘાલનાર નામ, પાપી પેટ માંદે આટલું કર્યું; એ નર જાતી, છઠીની વઠેલ નારી ઘરમાં રાખી માટે બીજીનું બહુ વચન.

લાલચથી-કુખ કરતાં નામ, બધું તેમાં જોયું; નારી જાતી, હજી પાંચ વનો કુખી ચંદ્ર, માટે પાંચ-મીનું એક વચન.

બીજાની-બીજાની નીંદા કરી, માથે શત્રુ પેદા કરી પેટ ભરી ખાસડાં ખાધાં, ખાવા પીવાના સાંસા પડે, ને ભીખારી થયો, એવો ગુણ બતાવે માટે વી-શેષણ છઠીનું એક વચન.

નીંદા-જેથી બીજાનું મેં રાત દીવસ પાપ ઘોયું, માટે જેની મેં નીંદા કરી તેને સુખ કરતા, નમને દાખી તકરતા નામ, પેહેલી વાર આવું મલીચ લખ્યું, માટે પેહેલીનું એક વચન.

કરી-ક્રીયાપદ; મારાં કર્મ કુડાં છે. માટે કુકર્મક ક્રી-આપદ, ઘરમાં ધાતુ પાત્ર નથી રહેવાનું, માટે નાશ-વંત ધાતુ, મારી વાત બધી ઉઘાડી થઈ, ને હવે કોઈ કરતું નહીં, ને અશક્ત થયો માટે અશક્ત ભેદ, આવા કરમ કરંછું તેથી, મારી દગા ભુંડી થવાની જ

જાણ્યું, માટે ભુતકાળ, મેં જાતે નીંદા કરી માટે પે-
હેલો પુરુષને એક વચન.

ગુજરાન-ભીખ માગીને ગુજરાન કર્યું, માટે ધી-
કાર કરવા જોગ નામ, નર નારી જાતી, આગળ વી-
ચોત્ર ઘરો માટે એક વચન.

કરી-કર કાળાં કૃત્ય કરનાર ક્રીયાપદ, જોળ જોળ
ધાતુ, એક વાર માંડ માંગી, માટે ભાગ્યો બેદ, હ-
જી કોઈ બીજા માથાના મળ્યો નથી ત્યાં લગી ઠીક
છે, માટે વર્તમાનકાળ, ત્રીજો કોઈ જાગે, માટે ત્રીજો
પુરુષને એક વચન.

તેમને-ગલીચ કૃત્ય કરનાર ઠેકાણે આવ્યું, માટે
ગલીચ સર્વનામ, ગલીચ જાતી, દુરગંધી રૂપી બીજી
વીભક્તીનું બહુ વચન.

ગલીચ-એ વીરોધણ મારીજાતીનું ગુણ બતાવેછે.

ખાડીના-સર્વ સારી વસ્તુનો નાશ કરનાર રથજ
વાચક નામ, નારી જાતી, છઠીનું એક વચન.

દડકાં-દડકા પેઠે ઘેર ઘેર જઈ, રૂ રૂ કરી કરાવી
પૈસા માગુ, તે કોઈ આપે નહી, માટે રાજાબંધ
નામ, કત્રી જાતી, નવ મતે બહુ વચન.

હરેછે-ચક્ષમાં તો વસમાં થયાં, ને મારું કંઈ કુ-
બુદ્ધિ નહીં, માટે અફળ ફીઆપદ, અફળ બેદ, અફળ
બાતી, ને અફળ વચન.

સાર સમજે તે સમજે.

એક વખત એક બાહ્યાંદુર વાદીએ, મોટા સાપનાં
દર આગળ જઈ મોરલી વગાડી. તેથી દરમાં સુતેલા
સાપ કુકુવાટા મારતો બહાર નીકળ્યો, અને બોલ્યો
કે હે કુકુ, મને સુતેલાને તે શીદને જગાડ્યો. તારી
દશા ખુંડી થશે. પણ વાદી ઘણો કુશલ ધીમેથી
બોલ્યો કે બચા કંઈ ફીકર નહીં. મેં આખું જંગલ
ભટકી ભટકી, એટલી ખુટીઆ તૈયાર રાખીછે કે, તું
ગમે તેટલોવાર બચકાં ભરી તારાં જેરી દાંતમાં નેટલું
ઝેર છે, તેટલું બધું ખાલી કરે, પણ મને કશું એ થા-
વ નહીં; કેમકે તે ઘસીને ચોપડ્યું કે, ઝેરતું અમૃત
થાય. તું મુરખછે. તારા નેટલું અમને જ્ઞાન નહીં
હોય, કે જ્યારે જેરી સાંપને છંછેડવા ધાર્યો હોશે, ત્વા-
રે સાંમઝીમાં કચાશ હશે? માટે હે જેરી સાપ તું ગમે
તેટલા કુકુવાટા મારી, તારી કાળી નાગણીને પણ સા-
ચે બોલાવ. હમે કોઈથી દરનું નહીં. પણ નાગ

દાંત પાડી તને કંડીઆમાં નાખવો એજ હુમારો હેતુ છે. તે આજ નહીં તો કાલ ઈશ્વર કૃપાથી પાર પડ્યા વીના રહેનાર નથી.

કરચુરણ પ્રાવજો.

(ગરબો.)

(જવા હીમાલા પાર, ચાર જોગેન જાણતા જો-એ રાહ.)

ગમતી ભમતી નાં બ્રાત, વાત સુણ ન હેતે કરીરે.

નથી નિંદામાં સાર, માર ખાસો પેટે ભરીરે.- ૧

કીધાં અનીતીનાં કાંમ, કામ નથી જેનું કંઈરે;

કહે જોને જઈ આમ, દામ આપો ને મુજને રે.- ૨

નિંદા કીધી કામો કામ, જામ દારૂતણો પીનેરે;

બોલે મુખથી રે ભાંડ, રાંડ રાખીને નીચનીરે.- ૩

શીરે શત્રુ અપાર, વાર તારી ન કો ચડેરે;

કદી ચડવા જો જાય, ખાય ખતા નકે પડેરે.- ૪

શાને થાએ તું દુષ્ટ, પુષ્ટ કરમો કુડાં કરીરે;

છુટે આંચીતી તોપ, કોપ થાશે જશે મરીરે. ૫

ભાખું સાચોરે જોશ, રોશ મનમાં ન રાખ . ૧ રે;

દેરીનું કહ્યું તોલ, બોલ જુઠો ન જાયવોરે.- ૬

(૪૬૦)

ખોટી નીંદા દુષ્ટ કરેછે. તેથી શાને ધરતારે;
 બની બાચલા કાયર પુરા, છાનું દાન શીદ કરતારે.—ટેક
 તમે જાણી નીચનું મો કાણું, આપો છો કંઈ જ્યારેરે;
 ત્યારે પાપી કુલી બોલે, ઠરતા મારા મારેરે.—બની. ૧
 એમ દામ તમે શીદ આપી, દુષ્ટ મદાનમંત કરતારે;
 અંધ અપંગ ગરીબ જનો પર, દયા નહીં ધરતારે—બની. ૨.
 હાથે હાથે શીદ વધવાદા, આવો રોગ તમે જાણીરે;
 થતો હજુછે ઉપાય કરોને, નહીં તો થાશે હાણીરે—બની. ૩

(લા વ હી.)

સંપ કરીને સરવે લોકો, શીખામણ માનો સારી;
 ગલીચપત્તર ધરમાંથી કાઢો, નીંદાથી ભરીયું ભારી.—૧
 બોધ મલે તેમાં નહીં સરો, દામ નકામા શીદ ખુઓ;
 એ કરતાં કોઈ અંધ સરસલેઈ, વાંચી સાર વોચારી જુઓ—૨
 ઉપાય આવો નહીં કરશો તો, નીંદા થાતી નહીં અટકે;
 ગલીચ પત્તરો ગાંધી હાટે, બની પડીકા નહીં લટકે.—૩

પક્ષીત કાકણુનું વીચીત્ર જોડું.

ગ ર બા .

(મારાંરે સ્વામી બોલોને બહાલા.—એ રાત્ર)

મારાંરે સ્વામી વાળે બહુ જોડા;

હઠાવે અતીશે જોડા બુટા.—ટેક

ધણી એક, મુકી ને ભાગી;

મેતાની સંગે, ખીત લાગી.—મારાંરે ૧.

નાખ્યા તેને કેદમાં, બહુ ભારી;

માગી થોડા દીન, મેં ભીખ સારી.—મારાંરે

જોતી જમાદાર બહુ રડો;

પેહરચો તેની સંગે, ફરી ચુડો.—મારાંરે ૩

વળી પાછું, નાતરું મેં કીધું;

પક્ષી તે સુખ મુને, નહીં દીધું—મારાંરે ૪

અતુર હું, ચાલીસની પુરો;

નહાંનો નાથ, વીસનો મર જુરી.—મારાંરે ૫

સાચું બોલી, જાણે નહીં કેદી;

મારું હૈયું, નાખ્યું બહુ બેદી—મારાંરે. ૬

નણુંદ મારી, કમાણી બહુ કરતી;

બેઠાં વેરાગી, સાથે રમતી.—મારાંરે ૭

જે રામ જે રામ, કરતી કરતી;
 પેટ પાડી, અતીશે કલ કલતી.—મારારે ૮
 જેવાં પુનર વીવાહ, કરવા ચાતી;
 વ્યસની રજા આપે તો, ખુશી થાતી—મારારે
 સ્વામી પીટયો, લાયરી બહુ કરતો;
 માથે છેડો નાંખી, ને બહુ રહતો—મારારે ૧૦

(લા વણી.)

ગમતી બતીનાં ખ્યારા, તેડી પગડી કે ચેચ સંબાલ.—૨૩
 ચક્રમ્મ તો પાગડું બાંધે, હિંદ લટકતી ચાલ;
 ડાકણ ને સાથે લઈને, કરતો તુરે તાલ.—ગમતી. ૧
 મોટી મોટી વાતો કરતો, ડોલ ઘાલી ભારી;
 ડાકણની તો હાલ તને, લાગી છે કટારી—ગમતી. ૨.
 કાળા કાળા કામો કરી, મોઢાકું કીધું કાણું;
 ડાકણની સંજે રમી, કીધું બહુ બોપાણું—ગમતી. ૩.
 પૈસા ખાતર નિંદા કરવી, એ પાપી નું કામ;
 દહેરું કહેછે પડતા મુકો, એવા રે બદનામ—ગમતી. ૪

(આખરો.)

દુષ્ટ પલીત ફાવે તે કરતું, નથી હમે તો દરવા ના,
 ફેંક બાણ જોરાવર ભારે, ઢાલ આવી હમે ધરવાના.-૧
 ઠરે બાપડા બીકણ પુરા, દામ આપી ને તું ન રે;
 કોડી કુટી નહોં નીકલે, છેડયે જાણુ હમનેરે.-૨
 તું નાગો છું તેથી ત્રમાણા, નાગા થઈયું સામેરે;
 ત્યારે બચા તું ડરીને, મુકશે નીચું કામેરે.-૩

લાવણી.

ચોખા નહીં હોયા, ચોખા નહીં હોયા;
ગામતીએ નાહ્યોન પાવન નહીં હોયા. ટેકા
પુતી પુતલી નાવાને ગઈતી, નાવાને મઈતી;
જેઈ ચુડેલ જેવાંનું રૂપ, ચકીત બહુ થઈતી. ૧

છવી જાન લેવાને આવી, દેવાને આવી;
નાના બાળકનાં પ્રાણ, લેવામાં ફાવી. ૨
કુદ્દ ગલીચ છટેલ થઈ યોલે, છટેલ થઈ યોલે;
લઈ જઈશ છેડીને સાર, કુતરા તોલે. ૩

ગરબો

જેવાં યેલાકુનાં બ્રાત, વાત કરવી વીચારીને.
તારીજ કુડી સંભાર, વાર તેની ન આવીઓરે. ૧
યોલ વીચારીને યોલ, તોલ થાએ કુત્રા જેવોરે;
મછી કાલા કાપા દાર, જોર તારું તું યોલજોરે.
ધરમાં સંતાતો યેસ, વેસ રાખીને પ્રેસજોરે;
નહીં મલે ખાવા ધાન, દાન માગી ખાતો ફરેરે. ૩

